

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-89
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

Pravo nije materija koja se može
dijeliti za fragmente. Po svom duhu
i u praksi pravo se ima smatrati kao
jedno i nedjeljivo.
N. Chamberlaina.

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MALE VIJESTI HRVATI U INOZEMSTVU

Prikaz „Obzora“ po knjizi „Jugoslavenske manjine u inozemstvu“ od dra L. Trnjegorskoga

Narodna skupština je bila z ukazom
od 10. t. m. po delni rekonstrukciju kr. vlade
razpušćena. Volitve v novo skupštinu ho-
do v nedeljo, 11. decembra. V vlado sta
vstopila na novo dr. Svetislav Hodžera, vo-
dja bivše narodne stranke in Ante Mastro-
vić, ki je postal minister za telesno vzgojo
naroda.

Preko 1000 osnovnih i 200 gradjanskih
škola s češkim nastavnim jezikom gubi
Cehoslovačka u krajevima koji su pripali Nje-
mačkoj. Sve te škole su poludjale jedino
djeca čeških roditelja.

Kulturna i nacionalna sloboda Čeha
koji su potpali pod Njemačku bit će potpu-
no osigurana, tvrdi berlinska štampa u po-
lemici s francuskom i engleskom štampom.

U svim osnovnim školama u Rumun-
skoj, gdje su pretežno djaci manjina, uvode
se jezici tih manjina kao obližat pred-
met. To vrijedi za Transilvaniju, Banat, Be-
sarabiju i Bukovinu.

V Ameriki agitiraju, da bi podijeli
Nobelovu nagradu za mir češkoslovačke-
mu narodu.

Italijanski listi primašaju spis umri-
lih in padlih vojakov in delavcev v Abe-
siniji. V vojih je padlo 12 vojakov, za
bolnižnjio jih umrlo 53. (v septembru).
V tem času je umrlo 63 delavcevo.

Med Nemčijo in Brazilijo je prišlo
do diplomatskega spora. Obe državi sta
odpočlile svoje poslanike. Brazilija
obložuje Nemčijo, da je popirala Bra-
ziljske upornike.

Ukrainci u Poljskoj sudjelovat će u
narednim izborima sa lozinkom »teritorijal-
na autonomija Ukrajine sa svojim parla-
mentom u Lavovu«.

Francija in Anglija kakor tudi
Zedinjene države se z vso naglico oro-
ružuju. Tudi Nemčija bo odgovorila z
nadaljnjim orožarstvom.

U vezi sa mjerama koje se poduzi-
maj u temelju odluke velikog fizičkog
vijeća, oduštinjeno je za talijanskih sveuči-
lišta 90 sveučilišnih profesora koji su Ži-
dovi.

Pretstavku za pripojenje Grčkoj po-
pisali su stanovnici otoka Cipra i uručili je
predsjedniku britanske vlade Chamberlainu.
Cipra se nalazi pod engleskom vlašću i
utvrđeno je kao protutežja Dodekaneza koji
se nalazi pod Italijom.

Do plebiscita neće doći u ČSR, već
je Njemačka zauzela i skoro cijelu zonu u
kojoj se imao, prema zaključcima u Mün-
chenu, održati plebiscit.

Mussolinijev lični list »Popolo d'Ita-
lia«, komentarišući najnovije odluke velikog
fašističkog vijeća, upućta se u ispitiva-
nje francuske rase i izjavljuje, da Talijani
i Francuzi pripadaju dvjema različitim ra-
sama. Pojmu »latinske sestrične rase« ne-
dostaje svaki osnov, Francuzi su Gali i ne-
maju ništa od starih Rimljana, kaže »Popolo
d'Italia« (J. e. k. v.).

Japonci se izražili međunarodnim
prilikama u Evropi po monakovskim zaključ-
cima in izkrcali veliko vojštva v zaljuvu
Blas v neposredni bližini velikoga južno-
kitajskoga mesta Kantona. Japonci se
dosedaj niso upali prodirati s te strane
v notranjost kitajskoga ozemlja, ker bi
to bilo v veliko škodo zapadnim evrop-
skim veleladm, posebno Angliji, ki bi
gotovo intervenirale v zaščito svojih
ogroženih interesov. Sedaj pa, ko je Ja-
panska armada uvidela, da sta Francija in An-
glija šibki, in da imata mnogo po-
glavniča na tima, ni moglo brigati se
za zadeve na Daljnem Vzhodu je izko-
ristila priliko. S tem pohodom so Japanci
silno ogrozili evropske interese, kakor
tudi interese Zedinjenih držav.

Prekooceanski parobrod »Roma«, koji
ima liniju sa Sjevernom Amerikom, razbio
je jedan ribarski brod kod Ciozzie. Kabi-
ne na krovu broda »Roma« su oštećene, a
više putnika je ranjeno.

Zahtjeve njemačke manjine u Poljskoj
u pogledu škola, zaposlenja i vjerske slobode
iznijeli su predstavnici manjine Wiesner
i Hassbach predsjedniku poljske vlade Sla-
dkovskom u naročitoj audijenciji.

Jedanaest Ukrajinaca u Lavovu u
Poljskoj je bilo ubijeno od policije za vri-
jeme demonstracija u kojem su tražili au-
tonomiju za osam milijuna Ukrajinaca u
Poljskoj.

Zagrebački »Obzor« od 18 o. m.
donosi ovaj podlistak pod gornjim
naslovom iz pera dr. I. Esliha:

Skrb za potrebe naših sunarodnjaka u
inozemstvu u posljednje se doba sve više
jača i počinje poprimati konkretne oblike,
pravila i sisteme. Poslije rata osnutkom
Društva prijatelja Gradišćanskih Hrvata
pobudio se među Hrvatima interes za svu
braću koja žive izvan matice zemlje. Is-
cjeljenički komesarijat je priredjivao svake
godine priredbe i tjedne skrbi za inozem-
stvo; bilo je mnogo pokušaja, da se ta
skrb za naše sunarodnjake, usredotoči u
jednoj ustanovi, ali se na tom polju nije
ništa definitivno učinilo. Kod Poljaka je isto.

Nema nikakve sumnje, da našu skrb za
inozemu Hrvate moramo produbljivati ja-
čati i to dakako ne samo u idejnom nego i
u praktičnom pogledu. Skrb za naše suna-
rodnjake u stranom svijetu mora postati
integralni, organski dio naše narodne psi-
hologije i to ne samo u kulturno-obrazbenom
pogledu nego i eminentno u humanom na-
rodnom pogledu. Naši Hrvati održali su se
kroz vijekove kao male oaze i bez većega
interesa sa strane nas samih iz matice ze-
mlje. Dosta je spomenuti gradišćanske, mo-
ravске, slovačke i pogotovo rumunjske Hr-
vate, za koje mislo ništa učinili kao, da ih
ne postoje, a oni i danas čuvaju osobine
svoje autohtone kulture, izražene u jeziku,
narodnoj nošnji, narodnim običajima i ostalim
atributima narodne svijesti. Budući da
nas Hrvata ima preko jedna petina u stranom
svijetu, »trebali-bismo mi naš interes
što jače i djelotvornije pokazivati prema
našim kolonijama i manjinama u stranom
svijetu. Naše su manjine raštrkane, često
ne tvore kompaktne cjeline, što je velika
teškoća u skrbi za njih. Nije čudo, da tako
lako potpadaju denacionalizaciji.

Sve države i narodi brinu se za svoje
sunarodnjake u inozemstvu. Cine to sada
poslije svjetskog rata ne samo veliki nego
i mali narodi. Skrb za sunarodnjake mora
postati sastavni dio naše krvi, koja struji
do najneizmjernijih kapihara našega naroda. To
je neophodna potreba i duboka dužnost na-
šega naroda. To je naš narodni kategorički
imperativ. Nama, kao malom narodu, do
svakog pojedinca mora više biti stalo nego
u brojčano jakim narodima. Budući da nas
Hrvata ima na svim kontinentima mislim,
da je uzrečica »Nad Hrvatima sunce ne za-
lazi« sasvim opravdana. Bez Hrvata u ino-
zemstvu naše narodno dobro nije cijelo.
U dobar čas je izašla enciklopedijska
knjižica, koja nas informira o našim manji-

nama u stranom svijetu. Knjiga, pod nati-
pism »Jugoslavenske manjine u inostran-
stvu« od D. L. Trnjegorskog, izašla je u
nakladi-biblioteke »Narod i država« u Beo-
gradu (latinicom, tisk »Tipografije« u Za-
grebu).

Izvan granica Jugoslavije ima prema dru-
Trnjegorskom 2.524.300 naših ljudi. Naših
narodnih manjina ima ukupno 1.410.000, od
toga broja u Italiji 650.000, Grčkoj 250.000,
Njemačkoj 170.000, Mađarskoj 165.000,
Turskoj 100.000, Rumunjskoj 70.000, Alba-
niji 60.000, Cehoslovačkoj 3.100 i Rusiji
2.700. Osim toga u Americi, Aziji, Africi i u
evropskim zemljama ima 1.113.000 iselj-
nika.

Italija je, veći autor, išla u svjetski rat.
da oslobodi 200.000 Talijana u Tirolu i
300.000 Talijana u Julijskoj Krajinu. Da se
dakle oslobodi pola milijuna Talijana došlo
je pod talijansku, tudju vlast 230.000 Nje-
mačja u Tirolu i 650.000 Hrvata i Slovenaca
u Julijskoj Krajinu. Još godine 1866. pripo-
jeno je Italiji oko 60.000 Slovenaca sjever-
no od Vidma (Udina). Od teritorija 8.581
km² u Julijskoj Krajinu imaju Hrvati i Slo-
vence 7.385 km², a Talijani samo 372 km².
Fran Barbačić na temelju točne crkvene
statistike ističe, da u Italiji ima danas naj-
manje 650.000 Hrvata i Slovenaca. Oko 100
hiljada južnih Slavena emigriralo je iz Ita-
lije zbog teških ekonomskih i kulturnih pri-
lika, od toga je broja došlo u Jugoslaviju
70.000. Autor prikazuje talijansku koloniza-
ciju, zatim propast našega narodnog škol-
stva, zabranu cjelokupne hrvatske i sloven-
ske štampe, propast i bijeg inteligencije,
bez koje je narod posvema ostao. Zanimli-
vi su prikazi o situaciji poslije sporazuma
između Italije i Jugoslavije. Autor ne za-
boravlja ni onih pet hiljada Hrvata u pro-
vinciji Campò Basso, za koje se osamde-
setih godina prošloga vijeka »brinuo Ivan
de Rubertis i koji je nastojao, da se u Ži-
vo Vodi (Aquadiva Colle Croci) osnuje hr-
vatska osnovna škola. Kako ta naša oaza
nema nikakvih prava, a stanje na škotom
brdskom tlu, to znači, da je izvazena po-
svemašnja denacionalizacija. Italija je ne-
jednini tražila za svojih 500 Talijana u selu
Maovljanji kraj Banjaluke, posebne kon-
cesije.

Drugo poglavlje »Jugoslaveni u Njema-
čkoj govori o Koroškim Slovencima, o Kar-
tantiniji kao prvom jugoslavenskoj državi,
o Koroškoj kao kulturnom središtu Slove-
naca, o naročitoj tipu narodnih škola, o
štajerskim Slovencima u Njemačkoj, o gra-
dišćanskim Hrvatima i njihovom žilavom i

uspješnom kulturnom i nacionalnom radu.
te napokon o prilikama poslije aneksije
Austrije Reichu Autor je dobro učinio, što
je dodao, da se vidi koliko ima Njemaca u
Jugoslaviji i kakva sve narodna i kulturna
prava uživaju kod nas, osobito u Sloveniji.
O gradišćanskim Hrvatima veli autor: »Kul-
turno i privredno »glaihsaftovanje« donosi
sa sobom stalno nove probleme i za gra-
dišćanske Hrvate. Ukidanje vjeroispovjed-
nih škola u Njemačkoj, koje predviđa naj-
novija uredba, stavlja sve školstvo u Gra-
dišću pred novi problem. S obzirom na to,
da baš njemački političari i državnici po-
stavljaju u svojim izjavama manjinski pro-
blem na osnovicu reciprociteta i da njema-
čka manjina u Jugoslaviji uživa mnogo više
prava nego što ih imaju gradišćanski
Hrvati, nadamo se, da njemačke vlasti ne
će dirati u kulturne tekovine Hrvata, steče-
ne s tolikim naporima« (Str. 77).

U Rumunjskoj su Srbi u mnogo boljem
položaju nego Hrvati; jer Srbi imaju svoje
sveučilne i svoju crkvenu organizaciju
(Temisvar). Hrvatska naselja nemaju uopće
hrvatskih svećenika ni u krasovanskim se-
lima koja su potpuno hrvatska, nema hr-
vatskih svećenika. Hrvati su zavisni od do-
bre volje njemačkih ili mađarskih župnika
ili svećenika druge narodnosti. Poljaka
ili Slovaka. U Keči, gdje ima 300 Hrvata,
dali su tamošnjih Hrvata za crkvu dva mi-
ljuna leva, a našatelj i ta je crkva bez hr-
vatskog svećenika. Od 54 vjeroispovjedne
škole jesu 53 srpsko-pravoslavne a samo
jedna katolička hrvatska. Na osnovne ško-
le poslala je vlada Jugoslavije učitelje, me-
đu kojima ima i Hrvata.

U Mađarskoj živi oko 165.000 južnih
Slavena, od kojih su najjači Hrvati i Bu-
njevci. Ima nešto Srba i Slovenaca.
Osobita je vrijednost ovoga djela u tome,
što posvuda upućuje na stanje naših
manjina i na prava, koja bi trebale imati
na temelju mirovnih ugovora odnosno spo-
razuma ili na bazi reciprociteta. To će djelo
dobro doći svakom našem obrazovanom
čovjeku i državniku, koji bi trebao da se
brine za napredak duhovne i materijalne
kulture našega svijeta u inozemstvu.

Jugoslaveni u Mažarskoj obraduju
ova poglavlja: »Pojaćanje jugoslavenskih
naselja doseljenicima. Borba za Bajski tro-
kut, Rapški Slovenci, Značajna kulturna
prošlost Srba. Danas — samo život oko
crkve, Pravih manjinskih škola nema i Ju-
goslavija rado prima princip reciprociteta.
Dalje govori o Srbima i Hrvatima u Ru-
munjskoj, osobito o Hrvatima-Krasovancima
i njihovim kulturnim prilikama, nadalje je
poglavlje o Srbima i Bugarima u Grčkoj.
Na kraju nas upoznae sa Jugoslovenima u
Albaniji i Turskoj. Autor je naveo i bibli-
ografiju, koja međutim nije potpuna. (Za
rumunjske Hrvate fale na pr. radnje dr.
Mesner-Sporčića. Knjizi povećavaju vrijed-
nost grafikonu i etnografske karte naših
naselja u stranim državama.

FRANCUSKO-TALIJSKI ODNOSI I ZABRANA ANTIFAŠISTIČKE AKCIJE U FRANCUSKOJ I ENGLJSKOJ

Francuska je popunila mjesto svoga po-
klisara u Rimu, koje je bilo prazno, jer
Francuska nije htjela priznati talijansko
carstvo, a Italija je stajvala taj uvjet pri
popunjenju mjesta poklisara. Sada je fran-
cuska vlada imenovala François Ponceta po-
klisnikom kod »kralja Italije i cara Abesinije«
u Rimu. Ujedno se navješćuje i urođen-
je ostalih spornih pitanja između Italije i
Francuske. Imenovanje François Ponceta
smatra se kao prvi korak, koji je Fran-
cuska poduzela u tom pravcu.

»Giornale d'Italia« poziva francusku
vladu da sa vrijeme specijelno antifašis-
tičke kampanje, kol se poduzima iz
Pariza

u cilju da se izazove nova uzbuja, koju bi
neprijatelji evropskog mira iskoristili, da
povratno dovedu do izražaja svoj plan o
preventivnom ratu protiv totalitarnih sila.
Kako ta antifašistička kampanja ne dolazi
samo iz Pariza, nego u njoj sudjeluju tako-
đer antifašistički krugovi u Londonu, »Giornale
d'Italia«

poziva također britansku vladu, da
jednom brzom i odlučnim postupkom o-
nemogući daljnje intrigne onih, koji bi
htjeli kompromitirati Chamberlainova
mirovjelstva sastojanja.

ANTIFAŠISTIČKE ČELIJE U ITALJI

Uhapšeni predani specijalnom tribunalu

Rim, oktobra (Stelani). — Posljednih
mjesec otkriveno su antifašističke čelije,
koje su svoju aktivnost naročito sprovo-
dile u gradovima sjeverno Italije. Na njih-
ovom čelu nalazilo se te profesora Colorina
iz Trsta, koji je uhapšen. Priznao je da
je kriv, dodajući da je političke veze
održavao sa Židovima, kako u Italiji, tako
i u inostranstvu. Colorini je s malom gru-
pom antifašista predan posebnom sudu.
Posljednjih dana uhapšeni su još neki
Židovi iz listih razloga. Među njima na-
lazi se i bivši narodni poslanik Dino Filini
iz Firenze.

Svi uhapšeni su sprovedeni Specijalnom
tribunalu u Rim.

Beogradska »Politika« donosi 19 o.
m. ovu vijest iz Rima:

U vezi s hipšenjem profesora Colorina
iz Trsta i bivšeg liberalnog narodnog poslani-
ka Filipsona iz Firence talijanski listovi
ističu da su ona dvojica već odavno obra-
zložili antifašističke čelije koje je obla-
gala fašistička policija O.V.R.A. Članovi
ovih čelija, koji nisu mnogobrojni, također
su uhapšeni, pa će kao što tvrdi »Giornale
d'Italia«, biti primjerno kažnjeni zajedno s
kolovajama ove zavjere. Uhapšenim antifa-
šistima suditi će specijalni sud za zaštitu
države.

»Giornale d'Italia« podvodi da su pored
profesora Colorina i drugi članovi antifa-
šističkih čelija pretežno Židovi i da su anti-
fašističku akciju sproveli prije nego što je
talijanska vlada preduzela rasističku akciju
u Italiji. Za bivšeg narodnog poslanika Fi-

lipsona ovaj list kaže da je održavao tješne
veze s antifašistima u Parizu i Londonu i
da mu je u ovoj njegovoj akciji zgodno po-
služio to što se prije izvjesnog vremena
oženio jednom rođakom pariških Rothschild-
a. Profesor Colorini također je, po tvrdje-
nju »Giornale d'Italia«, održavao veze s
antifašistima u Parizu i Londonu. U tome
je profesora Colorina potpomogao Oto
Hirschmann iz Berlina, brat njegove su-
prugne.

Što se tiče krivica za koje će uhapšeni
antifašisti biti pozvani na odgovornost, tal-
ijanski listovi do sad ništa detaljno ne ja-
vljaju.

Vita Italianca, tako direktno ne optu-
žuje bivšeg narodnog poslanika Filipsona i
profesora Colorina da su uzeli učesća na
jednom antifašističkom sastanku koji je odr-
žan u august mjeseca u Antibesu, u Fran-
cuskoj, smatra da se akcija talijanskih anti-
fašista, koji su pretežno Židovi, podudara sa
zaključcima koji su doneseni na ovom sa-
stanku u Antibesu. Na tom sastanku, po tvrd-
jenju ovog lista, uzeli su učesća najistak-
nutiji antifašisti iz Evrope i Amerike. I-
među ostalih tom sastanku je prisustvovala
američki ministar finansija g. Morgentau i
lični savjetnik predsjednika g. Roosevelta g.
Bernard Baruch. Očekivalo se također, da
će tom sastanku lično prisustvovati i bivši
predsjednik vlade g. Blum. Međutim g.
Blum je ipak saglasan sa zaključcima do-
nesenim na ovom sastanku. Najvažniji za-
ključak je u tome, kaže »Vita Italianca«,
da se po svaku cijenu preduzme jedna akcija
koja bi imala neizbježno da dovede do jed-
nog preventivnog rata protiv totalitarnih
sila, bez obzira na to što bi taj rat uništio
rimsku i kršćansku civilizaciju.

Rad Čeha u Julijskoj Krajini

Slavjansko društvo i Slavjanska čitalnica u Trstu — Češki svećenici i češki turisti — Češki gospodarski zavodi i pomoć Čeha Narodnom Vijeću u Trstu

U Pragu je ove godine izašla knjiga »Jihoslavane v Italii od Josefa Proházka u kojoj smo već pisali. Donosimo jedan odlomak iz te knjige (Spolupráce Čechů z Jihoslavany v Juljské Krajini) iz kojega će se vidjeti pomoć Čeha prije rata u našim narodnim borbama u današnjoj Julijskoj Krajini.

Ne možemo naročito dokazivati da je između Čehoslovačka i južnih Slavena u bivšoj Austro-ugarskoj monarhiji vladao najljepši bratski odnos, a naročito među češkim i slovenskim narodom.

Već godine 1848 započela je uspješna saradnja između Čeha i Jugoslavena. Česi su bili matom i ugnjetavanom Slovenskom narodu, koji je tada bio u prvom redu sebički narod, s malo inteligencije, već od godine 1848 vodje i učitelji. To je bilo naročito zapaženo na prvom Slavenskom kongresu u Pragu kamo je također doputovao deputacija Slovenaca, Hrvata i Srba. Najpoznatiji Jugoslaveni počeli su posjećivati češke visoke škole. Naročito od godine 1900 dolazili su u grupama na češke univerzite, i vrativši se kući, postali su prvi apostoli jugoslavenske i slavenske misli uopće.

I u Julijskoj Krajini djelovali su Česi. Ne možemo, međutim, govoriti o nekoj kompaktnoj češkoj koloniji u Julijskoj Krajini: tamo je živio a živi još i sada na različitim mjestima veći broj Čeha, a također i Slovaka, koji su saradivali sa starosjedilačkim slovenskim stanovništvom u svim granama narodnog života. God. 1848 bilo je osnovano u Trstu u staroj »Surz« (Tergestum) prvo slavensko društvo »Slavjansko društvo«, koje počeo izdavati svoj časopis: najprije »Slavjanski Rodoljub« a zatim »Jadranski Slavjane«. U tom su udruženju pored Slovenaca, Hrvata i Srba bili zastupani također i Česi, većinom mijsni stanovnici. Nažalost, brzo je slijedilo doba Bachovog apsolutizma i kao svagdje drugdje, ugušila je također u Julijskoj Krajini vrlo ljepi narodni rad.

Godine 1859 bila je bitka kod Solferina, Bachov apsolutizam je kapitulirao i u Julijskoj Krajini je također počeo novi narodni život i nov narodni rad. — 29 studenog 1861 bila je u Trstu osnovana prva slavenska čitalnica na slavenskom jugu, pod imenom »Slavjanska čitalnica«, koja ima u svrhu slavnu djelatnost. Naročito velike zasluge za slavensku čitalnicu u njenim počecima ima, među ostalima znameniti Čeh Jan Václav Legala. I njegovom zaslugom se za slovenski narod znađe posvuda, a Legala je bio i stariji apostolom sveoslavenske uzajamnosti, a naročito uzajamnosti između Slovenaca i Čeha. U Slovenskoj čitalnici je tada počeo poučavati češki jezik, a bio je stalni dopisnik čeških časopisa u Pragu, u kojima je izvještavao o svakom značajnijem pokretu tržaških Slavena. Uveo je u život prvi slavenski pjevački zbor u Trstu »Slovensko pevsko društvo« da tako Slaveni postanu samostalni i na muzičkom polju. Taj pjevački zbor priredjivao je prema češkom uzoru sjela s koncerom, kod kojih je J. V. Legala nastupao kao dirigent, uporedo s tim je također djelovao kao solo pjevač čeških pjesama.

6 listopada 1861 po prvi put je dirigirao u Trstu na koncertu u »Čitalnici« Jenkovicu slovensku narodnu himnu »Najbrej zastava slave«, koja sačinjava još i sada dio Jugoslavenske državne himne. Te pjesme odsevdje su tisuće slušalaca. Zaslugom je Jana V. Legala tada na jednom od tih koncerata nastupila češka umjetnica Ludmila Zadržobilová. — Jan V. Legala bio je, kao što smo spomenuli i učitelj češkog, jezik, čije su se tadašnje poslužavale hrvatska i slovenska omladina. Bio je u uskim vezama sa slovenskim piscem Fraonom Levstikom i Fraonom Cegnarom, koji su tada živeli u Trstu. Zaslugom Jana Legala Cegnar je preveden i izdao prvi slovenski prevod »Babičky« B. Němcové. Po uzoru Jana Legala saradivalo je tada u Julijskoj Krajini s Jugoslavenima i mnogo drugih Čeha.

Ovom prilikom se moramo sjetiti i rada čeških svećenika u Istri.

God. 1866 donese »Narodni listy« naročiti iskaz u kojem upozorilo češku javnost da u Istri ne dostaje domaćih knjižarnica za zadovoljenje svih župa, na je stoga pozivao češke abituriente da se prijavu u »Vojvodi centralni seminar. Na taj način došlo je već prve godine u taj seminar preko 200 čeških abiturienta a kasnije još mnogo više. Ovi češki ljudi koji su većinom mnogo radili među Hrvatima i Slovencima u Istri (nekoji preko 30 ili 40 godina) ustrajali su samo također i iza rata. Mnogo njih napustilo je svoju drugu domovinu tek nasilno. Da se je središnje Istru nacionalno probudilo, velikom mištom je zasluga čeških župnika, koji su zavoljeli hrvatsko i slovensko stanovništvo karakternih običajima i posve se prilagodili karakteru i običajima toge miloga slavenskog naroda. Ovi ljudi imali su također direktni ili indirektni upliv na to da se je svuda u Julijskoj Krajini gdje je bio nedostatak hrvatske i slovenske inteligencije, nastanilo mnogo čeških radnika, hotelijera lije-

čnika, učitelja, a naročito u Trstu, Gorici, Opatici, Voloskom, Puli itd. Svuda i u svim manjim mjestima naći ćemo trag ovih čeških ljudi koji su ostali vjerni svojem slavenstvu.

God. 1890 bila je češka kolonija u Trstu već znatno velika i tada su stupili Česi u pripvatu u većem broju u »Slavjansku čitalnicu« i razvili veliku aktivnost u radu za dobro ovoga društva. Naročito su se istakli prof. Matys Macák i ostali. God. 1904 osnovali su Česi u »Slavjanskoj čitalnici« svoju naročitu češku sekciju.

Isto tako i na gospodarskom polju bili su Česi u početku učitelji slovenskog naroda o čemu ćemo još raspraviti opširnije. Napominjemo samo to, da je bila prva slovenska banka »Ljubljanska kredita banka« u Ljubljani osnovana zaslugom »Živnostenskih banke«, i tadašnji direktor »njezine bečke podružnice Josefa Spitalského«. Mnogo Čeha došlo je u Julijsku Krajinu bilo k vojnom pomorstvu u Puli, a naročito kao strojar i radnici. U najnovije vrijeme od g. 1900 dolazilo je godišnje također, vrlo mnogo čeških turista u morskaličistišta, naročito u Volosko, u Opatici itd. a najviše u Gradec, gdje si je mnogo čeških poduzetnika osiguralo egzistenciju kao dobri restorateri i hotelijeri. Česi su počeli također u grupama posjećivati i slovenske Alpe. Dozajdalo se to mnogo na politički prof. dr. Chodounskega koji je osnovao 1887 češki odbor slovenskog planinskog društva i bio je kroz mnogo godina njegov predsjednik. God. 1903 bio je unutar odbora otvoren Česko-slovenski akademski krug od čeških studenata alpista i Slovenaca, koji su studirali na praškim visokim školama. Kad se je prof. Chodounska nastanio u Kamničkim Alpama, gdje je bila god. 1900 sagradjena »Česka kuća«, bio je akademski krug s drugom Čermakom na čelu turističkim udruženjima goričkih Juljskih Alpi.

1910 god. došlo je u Trstu do osnutka vlastitoga češkoga udruženja »Česka beseda«. Preko toga tako se je organizaciono osamostalila, odlučila je da će saradivati u mjesnim društvenim organizacijama sa »Slavjanskom čitalnicom« i ostala je na taj način s njom u vezi sve do nestanka Narodnog doma 1920. Slavljenje je bilo vrlo veliko prigodom osnutka. Tadašnje »Slavenske Novine« izražavale su veliku radost i zadovoljstvo na tim da »Česka beseda« ulazi u tako uske veze upravo sa »Slavjanskom čitalnicom«. Prvi predsjednik »Česke besede« direktor F. Skorkovský zahvalio se u svojim riječima prije svega zaslužnom predsjedniku dr. Egonu Stareu kao stvarnom, češkom i slavenskom konzulu koji si je kao dugogodišnji predsjednik stekao trajne zasluge za »Slavjansku čitalnicu« i izjavio je da »Česka beseda« hoće vjerno stati uz primorskog Slavena. Brzo, iza toga bio je zaslugom »Slavjanske čitalnice« i »Česke besede« pod predsjedništvom dr. Egon Stareu uspostavljen društveni akcioni odbor svih znamenitijih slavenskih udruženja u Trstu, čije je načelo bilo podržavanje što užih veza bratske saradnje. Bili su to Slavijska čitalnica, Dalmatinski skup, Česka beseda, Srpska čitalnica i Hrvatsko udruženje »Strossmayer«. Društveni akcioni odbor predjivao je svake godine svoje do društveni reprezentativni slavenski ples u Trstu. Kod toga ne smijemo zaboraviti znamenitog kapelnika tadašnje vojne glazbe 97 pješačkog kupa, Čeha Petra Teplého, koji je svojim orkestrom saradivao kod narodnih svečanosti. Saradnja s Česima pokazala se također i u udruženju »Ruski krug«. To udruženje razirilo je svoju djelatnost i na ostale slavenske narode i priredivalo je godišnje kurseve svih slavenskih jezika, naročito su uspjivali kursevi češkog jezika, za koje su se Hrvati i Sloveni oduvijek zanimali. Učitelji u tim kursevima bili su činovnici čeških novčanih ustanova, a među njima najglavniji sadašnji direktor Ruml i Jaroslav Lepa, sadašnji čehoslovački poslanik u Beogradu. Na razvoj socijalnih, kulturnih i narodnih ideja u Trstu imali su Česi pred rat veliki utjecaj. Također ao je Sokolska misao čehoslovenskih

učitelja tjelovježbe silno raširila među Jugoslavenima u Julijskoj krajini, iako su im stavljene velike prepreke, tako i sa strane Austrijske vlade.

Veliki utjecaj na probuđenje narodne misli u današnjoj J. K. imali su i posjeti Čeha. Od njih je najglavniji bio posjet čeških studenata u Trst g. 1909. Tamo ih je na stanicu bučno dočekalo, tisuće tržaških Slavena i u velikoj povorci dovelo ih je do Narodnog doma gdje se je vršila slavna priredba. Na toj priredbi među ostalima govorio je s velikim uspjehom propagator Česko-jugoslavenske uzajamnosti i sadašnji začasni član Jugoslavensko-Československe lige u Ljubljani redaktor J. K. Strakaty, koji je vodio ovaj studentski posjet.

Kao na polju kulturnom, tako su imali Česi u zadnje vrijeme pred ratom veliki utjecaj narodo na polju gospodarskom. Ne samo da su u Trstu osnivali već od god. 1890 filijale udruženja Banka Slavija i Prvi Češki poštjovana, kasnije nazvana »Korunac«. Naročito veliki značaji imali su Česi na samostalnu gospodarsku organizaciju Jugoslavena. Naročito je Banka Slavija davala jeftino zajmove u Istri i pomagala im tako izdavati se litvara. U Trstu koji je tada iz godine u godinu svo više raslo bile su filijale njemačkih novčanih ustanova, ali iako je bio u Trstu i neki slavenski element koji je imao snagu i u unutrašnjosti, nije bilo dugo u Trstu samostalno slovenske banke.

Konačno je g. 1905 bila osnovana također uz suradnju Živnostenske banke jugoslavenske »banka u Trstu« Jadranska banka gdje je saradivao mnogo čeških činovnika, u prvom redu njezin direktor Franjo Skorkovský, prijašnji direktor filijale Živnostenske banke u Brnu i također Josef Spitalsky. Normalo iza toga g. 1906 bila je osnovana u Trstu filijala zavoda »Ljubljanska kredita banka«, paralelno s tim filijala Ustredni Banke čeških epifitelca, a g. 1908 filijala Živnostenske banke. Obje filijale čeških zavoda pokazale su veliku aktivnost među slavenskim življem. Sve slavenske ustanove i različita društva, kojih je bilo na početku mnogo, imale su i pomoć od čeških zavoda. Godine 1908 nastao je veliki jurš na slovenski društveni zavod »Tržaška poslovnička in hranilnička« radi agitacije talijanskih novina, koje su o njoj slabo pisale i bilo je vrlo velikih mogućnosti da će biti srušen taj slovenski zavod, no tu je prispijela u pomoć Živnostenska banka s milijunskim zajmom. Živnostenska banka je i inače podpirala jugoslavenske ljude, naročito zajedništva za izgradivane domova, koje su u velikoj mjeri dobivali naročito slovenski kućograditelji i poduzetnici, zatim različitim zajedništva na pr. prvom Jugoslavenskom akcionarskom moreplovskom udruženju, koji su kupili brodove Radium i Concord. Iz toga se kasnije razvila god. 1917 prvo jugoslavensko moreplovsko udruženje a. d. Oceanija. Češkom pomoću rasla je sila jugoslavenskoga kapitala u Julijskoj krajini. U kratko doba se je 14-godišnji predratni gospodarski život Slovenaca i Hrvata a sadašnji Julijskoj krajini potpuno izmjenilo i postavio se na posve samostalni ekonomski razvoj. A da se je to dogodilo u velikoj mjeri je zaslugu narodnih čehoslovačkih i slavenskih ljudi kojima ovdje neka bude izrečena zaslužna hvala.

Kada je svršio svjetski rat i u Trstu bila osnovana Sokolija jugoslavenskoga narodnog vijeća, čehoslaveni su se odmah organizovali i ponudili Jugoslavenskom narodnom vijeću svoju pomoć. Tadašnji češki pomorski dostojanstvenici saradivali su kod preuzimanja bivšeg austrijskog pomorstva s Narodnim vijećem. Kada je iza toga 3 listopada 1918 godine doplovilo talijansko brodovlje u Trst, pozdravila je, Talijane kao ratne saveznike, pored odjeljenja jugoslavenskih mornara, također i nova formacija čehoslovenske vojske. Čehoslovački zavodi osim malih iznimaka, napustili su Trst. Međutim saradnja između Čeha i Jugoslavena u Italiji pored promjenjenih uslova nije prestala. Nije još vrijeme estrano pisati o saradnji Čehoslovačka i Jugoslaveni u Italiji poslije svjetskoga rata. Konstatiramo samo općenito da su Česi također i iza rata pokazivali najveći interes. —

Josef Procházka.

Slovaška odklanja madjarski diktat

V razgovoru s Havasovim dopisnikom je slovački ministar Ferdinand Čurčanski med drugim izjavio: Madjarska delegacija je predložila načrt, po katerem bi morala Slovaška odstopiti 11.268 km² ozemlja, s čimer bi prešlo pod Madjarsko 670.000 Madjarov. Slovaška in Podkarpatska Rusija bi na ta način izgubili nad 650.000 prebivalcev slovenske krvi. Skupno bi torej morali odstopiti okoli 1.300.000 ljudi. Slovaška delegacija je nasprotno predlagala odstopitev približno 5.784 km² ozemlja s 395.000 prebivalcev, med katerimi bi bilo okoli 45.000 Slovakov. Ostalih 300.000 Madjarov, kolikor bi jih ostalo na Slovačkem, bi bilo v ravnovesju z onimi 300.000 Slovaki, ki žive na Madjarskem. Četudi smo poudarili, da gre z naše strani samo za načrt in da smo pripravljene razgovarjati se o nekaterih konkretnih točkah madjarskega predloga, je madjarska delegacija odbila razgovore

na tej podlagi. Ponavljam: Hočemo se spoprzeti z Madžari, toda odklanjamo sleherni diktat. Nismo namreč podlegli v kakih vojni, in pravica pripada prav tako nam kakor Madžarom. Zaradi tega nismo mogli sprejeti načrta madjarske delegacije. Pripravljeni smo, da se še nadalje z njimi razgovarjamo na osnovi obeh načrtov. Prepričani smo, da je kompromis mogoč. Toda ako madjarska delegacija v sedanjem položaju ali iz kakršnihkoli drugih jasnih razlogov ne more popustiti, bi bilo pač najbolje, da se to vprašanje reši s sodelovanjem nevtralne države.

— Preureditev Čehoslovačke republike v federativno republiko se je izvršila prekleti tedni. Svojo vlado so dobili Slovaki in Podkarpatski Rusi. Za vse skupne zadeve, zunanja politika, vojsko, promet i t. d. ostane zvezna vlada v Pragi.

JURINA I FRANINA

Frantina: Se rekordiš Jurina kad smo devet sto i penajstega lita bili polji zmrani Pemei.

Jurina: A da, lita kre moja! Lipo su nas držali i štimaji kakoj da smo se mrzje njima roditi, kakoj da smo pravi brati.

Frantina: Ništo se čud goretu da te u onih kraji bili nisi, ča ti se para.

Jurina: Meni se para da he u onih kraji ni tribe Uherice, Slavinske, Husto-pet su bila vaje i te biti slavinska imena i diboto kakoj po našu.

Frantina: A i ko budu volji tr znaš da će biti kakoj jedanjul paji nas priz trideset lit kad smo z uharie pili i pršute ridali po čestah. Uno je bilo peselje!

Jurina: Barba Mate Bog mu doj duši lako samo si je bradicu gladija i pensa »Lipi moji zmrani inatno ste se upametiše.«

Frantina: Fino diti i žene su kantali, a i moj pridaj je gorija da lakoga vrtena ni došija.

Jurina: A ča ti se para da bi bili jo-pet volji fino grate bi skakale ud veselja, a ja i ti bimo lipje zakantali nego oni put.

Frantina: I siguran san da bi lipje stvirja roženice Mate Mrčanac nego kad es je moja Luca učenla za mene.

Jurina: Potkripiti bimo se z onin n-šin teraninom i bezice bi si valje brke navajale i s nas zakantale.

Frantina: Mi se šulacamo ma ki zna kako se ta svit more stuhitaji — a koj biti pametan ko moreš po majku svita!

Jurina: A Matu Balotu bimo zdigi na najveći baladur da ga si čidu i čuju kad he kušela. Jeno malo bi se klatja, ma ku bi rekta bi bila, žitja i dritaj!

Frantina: A Bog ga živi; ma nidan ne bi rekta da je lonca pradava po naših seli »Miru za miru na virule«

Jurina: A imaj jenu pipu tabaka? Vrag zrna ga nis pipa jur looliko vrmena pak iman lipo niki kuraj i pansan, a ki zna forš čemo ja i ti još bugarevat!

Frantina: Bila ti uslišena! Ja bih se zajšlo parom pomladija i da si učiniš novi kuret i upanke, a Luci bi rekta da navije brke kakoj mala Luverka!

Jurina: Vidis, Ja i ti smo jur tolika lita vaje složni, ma današnji svit ni se para da je loda bit priz vire. Veliki ne bacijaju za male žude z kureti.

Čehoslovaška ne želi, da bi ji postavili spomenik u Parizu

Nekateri francoski krogovi su pridali u akciju, da bi se s prispešk napravliti »spomenik zahvalnosti Čehoslovački, ki je »za evropski mir doprineša najvećjo žrtvu. S tem naj bi se tudi oddžili njihoveemu zahvalnosti. Čehi so »Francosko zahvalnost energično odbili in jim svetovali, da naj se ruiji brigajo za svoje spomenike.

PROGONI ČEHA U TJEŠINSKOJ OBLASTI

Moravska Ostrava, oktobra. — Prozoni i hašjenja Čehoslovačka iz oblasti Tješina, koju su okupirale poljske čete i dalje se nastavljaju. Brojne tješinske izbjelke stigle su jučer u Moravsku Ostravu. Češke škole su još zatvorene. Vrši se pritask na Čeha, da upisuju djecu u poljske škole, pošto »inače« neće dobiti zaposlenje. Nasuprot tome njemačke vlasti u Opavi odbolje su češku gimnaziju i ona će uskoro biti otvorena. Čehoslovačko-poljska mešovita komisija za rješavanje problema, nastalih okupiranjem oblasti Tješina, već je sastavljena.

MONAKOVSKI SKLEPI ŠČITIOU INTERESE NEMŠKE MAJNSINE V CSR

Tulurac: čenška diplomatska korespondenca tako-le piše o nemški manjšini, ki be po pripojenju »Sudetskih Nemcev« ostala in mejah čehoslovačke republike: Nekoliko stotisoč Nemcev bo tudi po nov. razmejitvi ostalo v mnogih čehoslovaških mestih in v jezicinih obcih v čehoslovaški notranosti. Ti kraji pa niso kompaktno naseljeni od Nemcev in bi tudi v primeru plebiscita ne mogli biti priključeni Nemčiji. Ni v duhu narodno socialistične politike, da bi zahtevala zase na škodo nekake drugega naroda nekakšno nadvlado, ki naj bi jo dosegla z izkoriščanjem trenutnega položaja. Nemški narod je pripravljen, da bodo njegovi rojaki, ki ostanejo se nadalje v čehoslovaški državi in s katerimi se ves nemški narod čuti solidaren, dosegli popolno zavarovanje svojega nadaljnje obstoja. Njih usoda pa bo se nadalje zanimala tretji rajh. V ostalem predvidevajo monakovski sklepi velike možnosti, da se zaščitijo interesi nemške narodnosti, ki so še nadalje priključena čehoslovaški republiki.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAŠA KNJIGA NA RAZSTAVI

Ljubljana, 12. okt. 1938. — V veliki dvorani Trgovskega doma, je imela naša knjiga, ki je izšla po vojni, častno mesto ob sređajni gornji steni dvorane. Kdo se je ustavil pri tem kotičku, ko je za pregledal vse ostalo, ga je spetelo nehoti uprašanje, kako je ta knjiga skromna po svoji znanstvenosti vendar le erasila, kljub vsem oviram in težavam, kako želi rasti še naprej ter se postaviti ob stran svoji svobodni tovarišici. Iz vsega se vidi napor in želja po izboljšanju, čeprav usihajo vedno bolj korenike, ki naj bi dajale soka.

V času, ko sem si ogledaval razstavo, je bila v dvorani skupina abiturientov pod vodstvom svojega profesorja. Sledil sem tudi sam poti po kateri jih je vodil po razstavi stari profesor in čakal, da se bo ustavil pri naši knjigi. »Vidite, tu je pa naša najzanimavejša poglavja, ki se odigrava pred nam. Slovenska knjiga v zamejstvu. Tu v sredini pa zlasti slovenska knjiga pod Italijo po vojni. 700 je tih knjig, majhnih in skromnih. Knjiga mora biti po ceni, da je rsi lahko kupijo, zato ni v njih znanostni razlošaja. Ljudje si jo žele; po 4 knjige odpedajo na posameznega našega človeka, ki živi še tam doli, tako velike so bile njih naklade. Revij je malo. »Mladika«, »Ženski svet« sta se priselila k nam, tako tudi »Naš rod«, ki je nosil prijme ime »Novi rod«. Te revije so imele in tudi še imajo med čitatelji najširši krog. Znanstvene literature skoro ni, pač je precej poljudno znanstvene. Nekoliko nehoto so stier življenjskega in političnega postatka, imobilni in pritriljani. Težko pol je imele ta naša knjigla in jo se ima. Tu v sredini, poglejte Francesco Bevc: »I mrti ritoriano«. Če knjigo odprete, hote videti, da je enotraj pisma slovensko. To so težke preskušnje in bogve če se ne bo morala slovenska knjiga, ki je danes stier v splošnem na zelo visoki stopnji razvoja, stisniti pod silo. Pojdimo dalje... Tu vidite...«

Profesor je šel dalje le drugi skupini, učenci pa so se šč in se sklanjali in čitali »Francesco Bevc...« Agis.

SLOVENSKA KNJIGA IN REVIJA V JULIJSKI KRAJINI

Slovenska knjiga in revija v Julijski Krajinji je v vsakem pogledu samonikla. Nastala je ločeno od kulturnega življenja matičnega naroda, nastala pa je tudi brez zveznosti s predvojno publicističko v sami Julijski Krajini, kajti vojna vhrva je prav tu za več let onemogočila vsako kulturno delovanje in je uničila skorajda vse naše tiskarne.

V slovenski knjigi in reviji Julijske Krajine se zrcali vse življenje in trplje-

nje našega tamošnjega naroda v povojni dobi. Ako upoštevamo razmere, se moramo naravnost čuditi žilavosti in izredni življenjski sili naroda za mejami, ki je znal kljub vsem oviram doseči take uspehe.

Oko! 600 knjig v našem jeziku je v zadnjem dvajsetletju izšlo iz naših tiskarn v Trstu in Gorici. Res je, da so v gornjem številu vsteti tudi ponatisli in ponovne izdaje ter da gre skoraj ena petina na molitvenike in razne manjše nabožne publikacije in šestina na razne koledarje in koledarčke, toda med temi knjigami je tudi okoli 200 leposlovnih, skoraj 100 knjig poučne vsebine in kakih 30 knjig, določenih posebej slovenski mladini. Izmed izdajateljcev moramo omeniti predvsem »Goriško Matice« in »Goriško Mohorjevo društvo«, katerima »stojte ob strani »Književna družina Luča« in »Biblioteka za pokit in zabavo« in založništvo »Sigma«. Iz prejšnjih let pa ne smemo pozabiti Narodne tiskarne in Katoške tiskarne v Gorici ter tiskarne »Edinost« in »Naše založbe« v Trstu. Zlasti publikacije Goriške Matice, Luči, Biblioteke in Naše založbe se odklikujejo po tem, da so nam dale izvrjna dela v Julijski Krajini živečih domačih avtorjev.

Knjižne publikacije so dosegle višek (53 publikacij v enem samem letu!) i. 1931, kar je bila očito posledica uestvitve vseh slovenskih periodičnih publikacij. Od tedaj pa je produkta, pod silo razmer naglo padala, tako da izkazujemo v letih 1935 in 1936 komaj po 10 knjig. V zadnjem letu kažejo nekateri znaki na neznanatno zboljšanje.

Tudi revije so nastale na novo. Skušale so zadoščati potrebam našega naroda. V letih 1922 do 1928 so izhajale revije najrazličnejšega značaja: leposlovene, družinske, mladinske, ženske.

Lavo Čermelj (Iz brošure »Slovenska knjiga«)

Naši v »Sodobnosti«

»Sodobnost« 9—10 št. Izšla je 9 in 10 številka neodvisne slovenske revije »Sodobnost«. Med ostalimi so sledišči prispevki naših: Igo Gruden: Pensivka Ispoved, Joško Žiberna: Trst (konec), A. Poljanec: Vloga slovanstva v preteklosti in sedanjosti, Z. J. Manjšičski kongresi, Vito Kraigher: Delavsko gibanje v Franciji, Bogo Pregelj: O živi umetnosti. Revija izhaja v Ljubljani, Breg 16—II in stane pol leta Din 60.—

DIPLOMA

Na poljoprivredno-Sumarjskem fakultetu v Zagrebu, diplomirao je ing. Stanislav Grčić iz Bazovice — Trst. — Čestitam!

PERO TREPOV, SPLIT:

NA UNUTARNJEM FRONTU

(REVOLUCIONARNO DJELOVANJE MORNARA JUGOSLAVENA I ČEHA U AUSTRO-UGARSKO RATNOJ MORNARICI U ŠIBENIKU 1917-18 GODINE).

VI.

U ljudstvo baterije nismo hteli dirati prije provodanja naše akcije, jer su topovi i onako bili u barakama, a ljudstvo malobrojno i preko noći bez svojih oficira, koji su stanovali u gradu. Uostalom i tamo smo imali svoje veze. Ja sam n. pr. podržavao »prijaateljske veze« s jednim narednikom, Poljakom po narodnosti, i često zalazio k njemu da budem točno informiran o svemu šta se na bateriji dešava.

S mađarskim bataljonom izgledalo je na prvi mah da stvar stoji teže. Ali i za nj smo imali našeg »trojanski konja« i sve smo predvidjeli, te je bataljon bio osuđen na polaganje oružja, ako nije želio da bude uništen. — Uz sam vojni logor bile su i barake ruskih zarobljenika. I ta je okolnost vrlo nam pobudila moju pažnju. Stvorio sam sebi plan, kako da se u prvom redu mađarska mitralješka četa onesposobi za borbu. To su trebali da izvrše ruski zarobljenici. Oni su se ne samo u gradu, već i u vojnom logoru, kretali dosta slobodno, a to je išlo u prilog mojeg plana. Sa nekim od njih sam već podržavao vezu. Upoznoo sam se s njima na nedjeljnim liturgijama u pravoslavnoj kapeli na groblju, kamo sam zalazio s kumom, popom Mirkom Stojsavljevićem, njihovim svećenikom, da slušam njihovo »pevanje« (je zaista imali su vrlo dobar »bor«). Tu sam sklopio poznanstvo s dvojicom njihovih najuplunijih drugova, koji su kasnije zalazili i k meni kući. S njima sam utanačio u pogledu mađarskog bataljona sljedeći plan: u odredjeni sat, u noći naše pobune, ruski će zarobljenici potajno ući u baraku u kojoj su smješteni mađarski mitraljezi i sve ih učiniti neporabivim. Zatim će, naoružani, za njihovo naružavanje imao sam da se pobrine u — učiti zasedu u šumici koja sa svih strana okopljava mađarski logor — ponijevši po mogućnosti sa sobom i koji mitraljez s municijom. To je sve bilo relativno lako izvedivo, jer se, slučajno, baraka sa mitraljezima nalazila u blizini ruskih zarobljenika, a kontrola nad njima — pa i noću — nije bila skoro nikakva.

S dvojicom mojih ruskih prijatelja ja sam se jednom sastao i na samom terenu, u šumici, i otuda smo proučili i utanačili čitav rasporod akcije.

Pored svega toga znali smo da u bataljonu ima mnogo Slovaka. Zaštim smo računali i sa jednim drugim vrlo važnim faktorom, a to je baterija »Sv. Ivana«, koja potpuno dominira nad logorom, koji se ispod nje nalazi kao u mišolovni. Na taj način bili smo i s te strane osigurani od iznenadjenja i gospodari situacije, tim više, što su i oficiri bataljona stanovali u gradu, gdje su u času pobune imali da budu polapšeni.

U rasporod, po kome ima da se izvrši naš revolucionarni udar, bilo je u potaćnosti upućeno jedino vodstvo organizacije i povjerenici na pojedinim objektima, ali ne i mornari. I samo povjerenicima imalo se saopćiti tačan sat, kad će se početi izvođvanjem udara. Na taj način nišli smo da ćemo najlakše izbjeći event, nesuoretosti ustrpljivih elemenata koje bi mogle da pobude sumnju nepućenih lica.

Od oficira imali smo u revol. organiz. jedino poručnika fregate Bibera, koji je bio jako potreban i učinio je našoj stvari velikih usluga, jer smo preko njega bili u mogućnosti da znamo sve što se u komandi dešava. Medjutim, bilo je još oficira, za koje smo bili uvjereni da možemo na njih računati.

Ako u našoj organizaciji, — osim Bibera — nisu uzeli učesća aktivni oficiri, zato smo imali organiziran čitav i morarički muzik... Kapelnik i brat Čeh izvažao svoje muzikante razne naše komade Partiture dobavio mu je od nekuda, naš nemurni Petretić. Vježbali su, pored ostaloga »Hej Sloveni«, »Hej trubacu«, pa čak i — »Bože pravde«... Vježbalo se na »Schwarzenbergu« — u jednoj maloj prostoriji duboko u utrobi broda... u očekivanju bliskog dana kad će se zvuci »Lijepe naše« i »Bože pravde« slobodno razlijeđati Krešimirov gradom.

DR. METOD DOLENC, ČLAN SLOVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Za rednega člana slovenske Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je bil imenovan med drugimi tudi naš rojak, univerzitetni profesor Dr. Metod Dolenc. Rojen je bil dne 19. decembra 1875 na Slanju pri Vimavici kot sin ravnatelja kmetijske šole. Gimnazij je študiral v Ljubljani in Novem mestu, prvo na Dunaju. Služboval je v Novem mestu in Gracu, od koder je bil i. 1919 kot deželno sodni svetnik pridrejen višjem deželnemu sodišču v Ljubljani. Od leta 1920 je profesor za kazensko pravo in kazenski pravdni red na ljubljanski univerzi.

Dr. Dolenc spada med najpodožitejšje slovenske znanstvene pisatelje. V slovenski, hrvaški in srbski pravniški reviji in žurnalu je objavil veliko štivilo razprav i članokov, zlasti se v »Slovenskem Pravniku«, sodeloval je pa tudi v raznih inozemskih znanstvenih revijah. Izdal je med drugim Tolmač i kazenskemu zakoniku in Dodatki k tolmachu, dalje Sodno kazenski postopnik krajevine Jugoslavije, Pravna zgodovina za slovensko ozemlje, v posebni je knjigi obdelal Dušanov zakonik, v literarni i znanstvenih revijah pa je objavil vsto članokov zgodovinskega značaja. Bratislavski univerza ga je imenovala za doktor honoris causa, jugoslovanska v Zagrebu pa za dopisnega člana. Ugladnemu znanstveniku iskreno čestitamo! — (Agis).

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

DRUŠTVU »GORTAN-BAZOVICA« V SARAJEVU.

Prosimo bratsko društvo »Gortan-Bazovica« v Sarajevu, da nam javi točen naslov, oziroma da nam odgovori na poslone tri dopise. Zaveza je važna zaradi teka prošimo za štampešnje obvestilo! — »GORTAN-BAZOVICA«, poverljivištvu Zenica.

POZIV LJUBLJANSKEGA »TABORA«

»DELAJSKO PROSVETNO IN PODPORNO DRUŠTVO »TABOR« V LJUBLJANI poziva svoje člane, da v teku tekočega meseca plaćalo zadoščalo članarino. Člani, ki se ne bodo odzvali temu pozivu tekom navedenega roka, bodo črtani. — ODOBOR.

MUSSOLINI JE NEDAVNO IZDAL

KNJIGU, v kateri opisuje ukrepe fašistične stranke u zadnjih letih. Med drugim pravi: »Najveći neželjaj Italijo pomotoloviti, sedaj pa jo sovražijo; toda mi smo nezimomo potisni na to, in jim Italija to sovražstvo vraća u polni meri.«

NAŠI POKOJNI

† FRANJICA DEBELJUH
Primamo toku vijest, da je 17. o. m. ispusitila nakon teške bolesti svoju plemećnu dušu naša vrijedna i oblubljenja zemljakinja FRANJICA ud. DEBELJUH rođena Balde.

Pokojnica rođena je u Baldetima kod Graćića. Udala se je u Vodlanju za pok. Ivana DEBELJUHA rodom iz Zmija.

Pokojnica Franjica bila je »uzor majka, koja je odrojila svoja dječica u duhu, u kojem je i sama odrojena. Pokojnica je svoje zadnje godine sprovela uz svoja sinia Antuna DEBELJUHA (Debelli), župnika u Marčani, Marčanci Marčane sa još iskazivali punu pažnju i poštovanje, što se najbolje vidjelo prizodom posljednjeg ispraćaja.

Pokojnku oplakuju: sinovi Ivan Debellu, državni činovnik u Zagrebu, Josip Debellu (Debelli), privatni činovnik u Beogradu, Don Ante Debellu (Debelli), župnik u Marčani, kći Marija Debellu (Debelli) kućanica, snaha Gizele Debellu sa diecom Ljubomtom, Dinkom i Marijom i brat Dragutin (Karlo) Balde, umirov. nadstrazar u Mariboru.

Pokojnici neka je lahka rođena gruda, koju je toliko ljubila, a rođubni naše iskreno saučesće.

† BIDOVEC IVAN

V Trstu je pretekli čeden umrlj je 62 letu starosti Bidovec Ivan, trgovec. Pokojnik je podlegel zavratni bolesti, ki se ga je lotila pred kakim letom. Vse svoje življenje je posebli delu in skrbi za svojega svatnj otrok. Ki jih je vse tudi spravlil do kruha in deloma do najveće izobrazbe. Vendar pa ga je življenje kruto bićalo in mu plaćevalo vse trud in borbu s težkimi žrtvami. Najteža je bila godu ona, ki jo je čutil tudi vese naš narod in, ko je zgubil enega svojih sinov. Pogreb je pokazal kako je bil pokojnik priljubljen in kako so vsi občutili njegovo življenjsko tragediju. Vsem preostalim izrekamo najbolje in iskreno sožalje, pokojniku pa naj bo lahka domaća zemlja, za katero je toliko žrtvovao.

† ANTON ŽERJAL

Po daljšem bolehanju umrlj je 17 oktobra 1938 v Beogradu Anton Žerjal, oće poznane Žerjalove družine iz Rocola pri Trstu. Star je bil 69 let.

Vzgojil je svoje otroke v pravem nacionalnem duhu. Vsem ostalim izrekamo naše najiskrenije sožalje. Naj mu, bo lahka gruda.

† MARIJA DOMLADIŠ

V Ljubljani je umrla dne 17 t. m. gospa Marija Domladiš, vdova bivšega veleposlanika u Hrvatski Bistri. Za njo žalujeća sin i čerakar ostalo sorodstvo. Prizadetim naše iskreno sožalje! — (Agis).

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj na godinu. — Članci se računaju po cjeniku, rova ulica 48, III. kat. — Tisak: Stećakina